

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศต่างๆรวมทั้งประเทศไทย ได้เริ่มตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความหลากหลายของทรัพยากรพืช การใช้ประโยชน์จากพืช รวมทั้งวิตกว่าพืชพรรณต่างๆจะหมดสิ้นไปก่อนที่จะได้รับการศึกษาหรือใช้ประโยชน์ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้จัดตั้งองค์การสวนพฤกษศาสตร์ ขึ้นในปี พ.ศ.2535 โดยมุ่งหวังให้ องค์การฯ มีความก้าวหน้าในระดับนานาชาติ ให้ประเทศไทยมีสวนพฤกษศาสตร์ที่ได้ระดับมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของสังคม และคุณค่าพรรณไม้ไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลก และในปี พ.ศ.2537 ทางองค์การฯได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพระราชทานนามว่า “สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์”

โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งองค์การฯไว้คือ รวบรวมพรรณไม้ต่างๆ เพื่อจัดปลูกให้เป็นหมวดหมู่ ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมพรรณไม้แห้ง ข้อมูลเอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความรู้ ทางวิชาการพฤกษศาสตร์กับองค์กรอื่นทั้งภายในและภายนอกประเทศ ขยายพันธุ์ และอนุรักษ์พรรณไม้ของประเทศไทย ศึกษาค้นคว้า ฝึกอบรม และวิจัยทางด้านพฤกษศาสตร์และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากพืช รวมทั้งส่งเสริมและให้ความร่วมมือในกิจการดังกล่าวของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชน เป็นสถานศึกษาพรรณไม้ในสภาพธรรมชาติ ตลอดจนเป็นสถานที่สำหรับการสนทนาการพักผ่อนหย่อนใจและให้ความรู้โดยเฉพาะทางด้านพฤกษศาสตร์ ปลูกฝังและกล่อมเกลาจิตใจ รวมทั้งให้ความรู้แก่เยาวชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำเข้าและส่งออกไปนอกราชอาณาจักรเพื่อจำหน่ายซึ่งของที่เกี่ยวข้องกับกิจการพฤกษศาสตร์และประกอบกิจการพฤกษศาสตร์ รวมทั้งกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องหรือใกล้เคียงกับกิจการพฤกษศาสตร์

จากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์การฯ ข้างต้น องค์การฯได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้คือ “เป็นองค์กรชั้นนำด้านพฤกษศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีบทบาทสำคัญในการให้การอนุรักษ์ ศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้ทางด้านพรรณไม้เพื่อการเรียนรู้ของประชาชน ”

พร้อมได้กำหนดพันธกิจเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ดังต่อไปนี้ พัฒนาการศึกษ วิชา อนุรักษ์และรวบรวมพรรณไม้ให้ก้าวไปสู่ระดับการเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค มุ่งเน้นการเป็น ศูนย์กลางข้อมูล ข่าวสาร และองค์ความรู้ทางด้านพรรณไม้ เพื่อการเรียนรู้ มุ่งเน้นการพัฒนา ระบบ การบริหารจัดการให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการเจริญเติบโตของรายได้อย่างต่อเนื่อง จากพันธกิจขององค์การฯดังกล่าวข้างต้น พบว่านอกจากองค์การฯจะมีหน้าที่ด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรพืชแล้ว องค์การฯยังได้มุ่งเน้นการการเจริญเติบโตของรายได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ที่ได้มีนโยบายพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ โดยมุ่งเน้นให้รัฐวิสาหกิจปรับแนวความคิดในการบริหารกิจการ ในลักษณะเชิงรุกให้มากขึ้น เช่นยุทธศาสตร์การเพิ่มรายได้ การลดค่าใช้จ่ายและการกำกับดูแล กิจการที่ดี ซึ่งนโยบายนี้ถือเป็นมาตรการที่สำคัญยิ่งต่อการบริหารภาครัฐ

เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล องค์การฯ ได้เปิดให้บริการนักท่องเที่ยวใน ปี พ.ศ.2541 โดยสามารถให้บริการเข้าชมวิดิทัศน์แนะนำสวนฯ เล่นน้ำตก ชมการตกแต่งสวน บริเวณ ด้านหน้าอาคารศูนย์สารสนเทศ ชมกลุ่มอาคารเรือนกระจก เรือนรวบรวมกล้วยไม้ไทย เส้นทางเดินสวนหิน เส้นทางเดินแปลงวัลยชาติ เส้นทางเดินสวนรุกขชาติ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ (ยังไม่เปิดให้บริการเป็นทางการ) โดยองค์การฯได้เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมสวนฯ ดังนี้คือ ผู้ใหญ่ 20 บาท เด็ก 10 บาท รถยนต์ 30 บาท และยกเว้นการเก็บค่าเข้าชม แก่ผู้สูงอายุกว่า 60 ปี พระภิกษุ สามเณร และเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี

ตารางที่ 1.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
ประจำปีงบประมาณ 2536-2548

ปีงบประมาณ	คณะเข้า เยี่ยมชม (คน)	อัตรา การ ขยายตัว (%)	นักท่องเที่ยว ชาวไทย (คน)	อัตรา การ ขยายตัว (%)	นักท่องเที่ยว ต่าง ประเทศ (คน)	อัตรา การ ขยายตัว (%)	รวม (คน)	อัตรา การ ขยายตัว (%)
2536	406	-	1,415	-	579	-	2,400	-
2537	1,574	288	5,483	287	2,243	287	9,300	288
2538	2,030	29	7,075	29	2,894	29	11,999	29
2539	3,157	56	11,000	55	4,500	55	18,657	55
2540	6,544	107	21,939	99	6,320	40	34,803	87
2541	8,651	32	115,574	427	17,826	182	142,051	308
2542	10,981	27	134,738	17	42,562	139	188,281	33
2543	20,546	87	171,802	28	13,598	-68	205,946	9
2544	35,143	71	185,981	8	15,603	15	236,727	15
2545	54,449	55	171,353	-8	17,445	12	243,247	3
2546	61,268	13	173,773	1	7,879	-55	242,290	0
2547	77,213	26	155,607	-10	4,893	-38	237,713	-2
2548	87,766	14	113,966	-27	6,252	28	207,984	-13
รวม	369,728	56	1,269,706	44	142,594	22	1,782,028	45
สัดส่วน	369,728	21	1,269,706	71	142,594	8	1,782,028	100

ที่มา : องค์การสวนพฤกษศาสตร์. งานประชาสัมพันธ์ (2548)

จากข้อมูลแสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเข้าชมสวนพฤกษศาสตร์ฯ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2536 จนถึงปัจจุบัน พบว่านักท่องเที่ยวประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 71) นักท่องเที่ยวต่างชาติ (ร้อยละ 8) และการเข้าชมเป็นหมู่คณะ (ร้อยละ 21) โดยพบว่าตั้งแต่ ปี พ.ศ.2536 ถึงปี พ.ศ.2545 จำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้น แต่ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2546 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มลดลง ซึ่งการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงส่งผลให้รายได้จากค่าธรรมเนียมเข้าชมสวนลดลงด้วย และพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 จนถึงปัจจุบัน จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณปีละ 2 แสนคน

ตารางที่ 1.2 แสดงรายได้ของสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ประจำปี
งบประมาณ 2542-2548

ปีงบประมาณ	ค่าธรรมเนียมเข้าชมสวน (บาท)	อัตราการขายตั๋ว (%)	จำหน่ายหนังสือ (บาท)	อัตราการขายตั๋ว (%)	จำหน่ายของที่ระลึก (บาท)	อัตราการขายตั๋ว (%)	ให้เช่าสถานที่ (บาท)	อัตราการขายตั๋ว (%)	รายได้อื่น (บาท)	อัตราการขายตั๋ว (%)	รวม (บาท)	อัตราการขายตั๋ว (%)
2542	570,111	-	147,832	-	-	-	34,439	-	66,481	-	818,863	-
2543	1,379,522	142	450,014	204	8,600	-	55,652	62	156,967	136	2,050,755	150
2544	2,345,600	70	1,303,753	190	180,188	1,995	41,800	-25	155,775	-1	4,027,116	96
2545	3,187,200	36	773,903	-41	248,891	38	62,400	49	38,200	-75	4,310,594	7
2546	3,433,230	8	1,023,140	32	255,612	3	2,650,030	4,147	164,961	332	7,526,973	75
2547	3,126,500	-9	723,754	-29	992,128	288	2,601,130	-2	473,785	187	7,917,297	5
2548	2,957,570	-5	880,816	22	3,470,778	250	2,566,330	-1	391,442	-17	10,266,936	30
รวม	16,999,733	27	5,303,212	29	5,156,197	172	8,011,781	85	1,447,611	29	36,918,534	44
สัดส่วน	16,999,733	46	5,303,212	14	5,156,197	14	8,011,781	22	1,447,611	4	36,918,534	100

ที่มา : องค์การสวนพฤกษศาสตร์. สำนักพัฒนาธุรกิจ (2548)

จากข้อมูลรายได้ข้างต้นพบว่ารายได้ขององค์การฯ ประกอบด้วยค่าธรรมเนียมเข้าชมองค์การฯ รายได้จากการจำหน่ายหนังสือสินค้าที่ระลึก การให้บริการให้เช่าสถานที่ และรายได้อื่นๆ โดยพบว่ารายได้หลักขององค์การฯ มาจากค่าธรรมเนียมเข้าชมองค์การฯ คิดเป็นร้อยละ 46 ของรายได้ทั้งหมด เมื่อพิจารณาแนวโน้มของรายได้จากค่าธรรมเนียมเข้าชมสวนพบว่าในช่วงแรกของการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมองค์การฯ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบันพบว่ามีแนวโน้มลดลง

เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การฯ สอดคล้องกับพันธกิจที่วางไว้ คือ มุ่งเน้นการเจริญเติบโตของรายได้และเพื่อให้การบริการทางด้านพฤกษศาสตร์ให้ครบวงจรมากขึ้น องค์การฯ ได้มีแผนดำเนินงานเปิดให้บริการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเพิ่มเติม ซึ่งการเปิดพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวจะเป็นการจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเข้าชมองค์การฯ เพิ่มขึ้น และคาดว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้รายได้ขององค์การฯ เพิ่มขึ้นตาม

พิพิธภัณฑ์สถาน ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายว่าเป็นสถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนและก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ แต่ความจริงแล้วพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่เป็นเพียงสถานที่เก็บรวบรวม และแสดงตัวอย่างวัตถุเพียงอย่างเดียวเท่านั้น งานที่สำคัญที่สุดและถือว่าเป็นงานหลักของพิพิธภัณฑ์ก็คือ งานค้นคว้าวิจัย

เกี่ยวกับตัวอย่างต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวมไว้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน งานเหล่านี้จะมีบริการควบคู่กันไปกับห้องปฏิบัติการและห้องสมุด และเมื่อผลงานเป็นที่ยอมรับแล้วจะนำออก เผยแพร่สู่ประชาชน การเสนอผลงานจะออกมาในรูปของการบรรยาย สิ่งตีพิมพ์ และนิทรรศการ (exhibition) ฯลฯ เป็นต้น

ในความเป็นจริงห้องจัดนิทรรศการจะเป็นจุดแรก ที่ดึงดูดความสนใจของประชาชนมากที่สุด เป็นตัวเชื่อมระหว่างพิพิธภัณฑ์กับประชาชนได้อย่างดี ถ้าพิพิธภัณฑ์สามารถนำเอาตัวอย่างวัตถุหรือผลงานวิจัยต่างๆ มาจัดแสดงให้ออกมาในรูปแบบที่น่าสนใจ สามารถให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินแล้ว ก็จะทำให้พิพิธภัณฑ์นั้นมีค่าและเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปมากยิ่งขึ้น การจัดนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาแบบเก่า นั้น มุ่งแสดงทางด้าน (systematic) เป็นส่วนใหญ่ โดยจัดแสดงการจำแนกตัวอย่างทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เช่น พืช สัตว์ ดิน หิน แร่ ออกเป็นหมวดหมู่ มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า ตัวอย่างแต่ละชนิด แต่ละหมวดหมู่นั้น มีรูปร่างลักษณะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร แต่ในปัจจุบันนี้ แนวความคิดในการจัดแสดงได้เปลี่ยนเป็นการจัดแสดง ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหลักการจัดแสดงจะมุ่งไปทางด้านวิวัฒนาการ (evolution) นิเวศวิทยา (ecology) และพฤติกรรมสัตว์ (animal behavior) แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่และอุปนิสัยของสัตว์ต่างๆ และที่สำคัญที่สุดคือ การจัดนิทรรศการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์มีส่วนร่วมอยู่ในกระบวนการนั้นๆ ด้วย เพื่อชี้ให้เห็นว่าเมื่อธรรมชาติถูกทำลายไปแล้วจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์อย่างไรบ้าง การแสดงทำนองนี้สามารถโน้มน้าวผู้ชม โดยเฉพาะผู้เยาว์ให้เกิดความเข้าใจ เกิดความรักในธรรมชาติ อันจะเป็นแนวทางไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในที่สุด (พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยากับการอนุรักษ์, 2549 : ออนไลน์)

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาที่มีอยู่แต่เดิมในประเทศไทย ดำเนินงานในลักษณะเป็นหน่วยงานที่รวบรวมตัวอย่างสิ่งมีชีวิตและหินแร่เพื่อการอ้างอิง อาทิ พิพิธภัณฑ์สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ซึ่งรวบรวมสัตว์มีกระดูกสันหลังและไม่มีกระดูกสันหลัง พิพิธภัณฑ์แมลงของกรมวิชาการเกษตร พิพิธภัณฑ์หินแร่ของกรมทรัพยากรธรณี ฯลฯ เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ รูปแบบการจัดการของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาของประเทศไทยจะเป็นในแนวทางการจัดแสดงทางธรรมชาติวิทยาแบบ (natural history exhibition) วัตถุประสงค์หลักเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจทางด้านนิเวศวิทยาและชีววิทยาของสัตว์อย่างเป็นระบบ ให้ความรู้ถึงความสัมพันธ์ของพืช สัตว์ สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ เช่นในปัจจุบันความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา ในทางที่เป็นผลเสียต่อการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคม เช่น ก่อให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน เกิดการพังทลายของหน้าดิน เป็นต้นรวมทั้งทำให้ประชากรของสัตว์ป่าลดลงด้วย และบางชนิดสูญพันธุ์ไป

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาในประเทศไทย มีดังนี้

พิพิธภัณฑ์สัตว์ สวนสัตว์ดุสิต เริ่มต้นดำเนินการในปี พ.ศ.2536 โดยมีบทบาทและหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ เป็นศูนย์รวบรวมตัวอย่างสัตว์และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพันธุ์สัตว์ป่าต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานและวิทยาศาสตร์ประยุกต์ในสาขาต่างๆ เช่น สัตววิทยา ชีววิทยาสิ่งแวดล้อม และเป็นศูนย์กลางการวิจัยและแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า

พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2530 ที่ตึกชีววิทยา1 คณะวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นอนุสรณ์เนื่องในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษา และในโอกาสครบรอบ 70 ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยวัตถุประสงค์จะให้มีการปฏิบัติการเก็บรวบรวมจัดระบบการดูแลรักษาตัวอย่างสัตว์และใช้ตัวอย่างทรัพยากรธรรมชาติ จนสามารถยกขึ้นเป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยทางชีววิทยาสำหรับนักวิทยาศาสตร์ ตลอดจนนักวิชาการทั้งในและนอกประเทศ ตามรูปแบบของพิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยาที่ได้มาตรฐานทั่วไป เพื่อแสดงความสมบูรณืความเพียบพร้อมในระบบการเรียนการสอน และการวิจัย ตลอดจนความเชื่อถือในทางวิชาการ

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ทางทะเลที่มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี เป็นพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำที่แสดงถึงถิ่นที่อยู่ในน้ำของสัตว์น้ำซึ่งมีหลายรูปแบบและแสดงถึงสิ่งมีชีวิตในน้ำ มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งที่อยู่ของมันเองในรูปแบบใดบ้าง

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาที่กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการ โดยองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ มี 2 รูปแบบ คือ

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา มีภารกิจในการจัดหา รวบรวม และเก็บรักษาวัสดุตัวอย่างทางด้านธรรมชาติวิทยาอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากล รวมทั้งการดำเนินการและสนับสนุนการวิจัยด้านธรรมชาติวิทยา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติมากขึ้น การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการเก็บรวบรวมวัสดุตัวอย่าง และเอกสารทางธรรมชาติวิทยาให้ทันสมัยและสะดวกต่อการอ้างอิงและค้นคว้า เพื่อประสานความร่วมมือกับนักวิจัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ริเริ่มดำเนินการวิจัยทางด้านธรรมชาติวิทยาร่วมกับนักวิจัย ในสถาบันและองค์กรต่างๆ และเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางด้านธรรมชาติวิทยาต่อสาธารณะ โดยผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยามีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์รวบรวมวัสดุตัวอย่าง เพื่อใช้อ้างอิงและเป็นแหล่ง

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการปฏิบัติงานทางด้านการศึกษาและวิจัยทางธรรมชาติวิทยา ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งเป็นสถานที่ให้คำปรึกษา เผยแพร่ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป

พิพิธภัณฑน์ิเวศวิทยาและสิ่งแวดล่อม เป็นโครงการที่ได้รับการอนุมัติให้เป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในปี พ.ศ.2538 มีภารกิจหลักในการสร้างความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลาย ชับซ้อนในธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล่อม โดยมีเป้าหมายการดำเนินงาน เพื่อเป็นศูนย์การวิจัยด้านธรรมชาติวิทยาที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก (พิพิธภัณฑน์ิเวศวิทยาในประเทศไทย, 2549 : ออนไลน์)

พิพิธภัณฑน์ิเวศวิทยาขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและจัดแสดงสิ่งของวัตถุ หรือชิ้นส่วนต่างๆของพืช เพื่อการศึกษาเรียนรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์ ทั้งต่อนักพฤกษศาสตร์ นักศึกษา นักเรียนที่เรียนวิชาพฤกษศาสตร์โดยตรงหรือทั่วไป และยังมี ความสำคัญต่อเด็ก เยาวชนตลอดจนบุคคลทั่วไป ที่จะได้พบเห็นและรู้จักตัวอย่างวัตถุทางพฤกษศาสตร์ อันจะทำให้รู้จักประโยชน์เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์พืชและสิ่งแวดล่อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้้องค์การฯ ได้จัดพื้นที่สำหรับแสดงภายในอาคารพิพิธภัณฑน์ิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ห้องแสดงที่ 1 เรื่องความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต (diversity of life) รายละเอียดการจัดแสดงประกอบด้วย ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต โดยนำเสนอจำนวนของสิ่งมีชีวิตบนโลก และความหมายของความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ โดยนำเสนอความหมายของความหลากหลายของชนิดพันธุ์ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความหลากหลายของชนิดพันธุ์ ตัวอย่างพันธุ์พืช และตัวอย่างพันธุ์สัตว์ ความหลากหลายทางพันธุกรรม โดยนำเสนอความหมาย ความหลากหลายทางพันธุกรรม ปัจจัยที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางพันธุกรรมตัวอย่าง พันธุกรรมพืช และตัวอย่างพันธุกรรมสัตว์ และความหลากหลายของระบบนิเวศ โดยนำเสนอ ความความหลากหลายของระบบนิเวศ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความหลากหลายของระบบนิเวศ ระบบนิเวศบนบก ระบบนิเวศในน้ำ ระบบนิเวศบนโลก 7 แบบเช่นทุ่งหญ้าเขตหนาว ป่าสน เขตอบอุ่น ทะเลทรายเป็นต้น ระบบนิเวศป่าของไทย 11 ประเภท เช่นป่าชายเลน ป่าพรุ ป่าดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ เป็นต้น

ห้องแสดงที่ 2 เรื่องอาณาจักรพืชและวิวัฒนาการ (plant kingdom and evolution)

รายละเอียดการจัดแสดงประกอบด้วย พืชและลักษณะของพืช พืชกลุ่มต่างๆเช่นพืชดอก พืชเมล็ด เปลือย พืชไม่มีเมล็ด พืชไม่มีท่อลำเลียง ส่วนต่างๆของพืชและหน้าที่ เซล เนื้อเยื่อ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และเมล็ด อนุกรมวิธานและการจัดจำแนกพืช โดยนำเสนอความหมายและความสำคัญของการจำแนกพืช วิธีการจำแนกพืช ชื่อวิทยาศาสตร์และการตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช ประวัติการจำแนกพืช อาณาจักรของสิ่งมีชีวิต จำนวน 5 อาณาจักร อาณาจักรพืช วิวัฒนาการ การกำเนิดโลก กำเนิดสิ่งมีชีวิต โลกและสิ่งมีชีวิตยุคต่างๆ และทฤษฎีวิวัฒนาการประกอบด้วย ความเชื่อก่อนยุคชาร์ล ดาร์วิน ยุคชาร์ล ดาร์วิน กำเนิดสิ่งมีชีวิตโดยการคัดเลือกของธรรมชาติ การสูญพันธุ์ หลักฐานที่แสดงวิวัฒนาการ วิวัฒนาการของมนุษย์ อิทธิพลมนุษย์ต่อวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต เช่นการล่า การเพาะเลี้ยง การย้ายถิ่น การทำลายระบบนิเวศ

ห้องแสดงที่ 3 เรื่องมนุษย์กับธรรมชาติ (human and nature)

รายละเอียดการจัดแสดง ประกอบด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์และธรรมชาติ ประโยชน์ของความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์จากพืช โดยใช้เป็นปัจจัย 4 คืออาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ พืชกับวิวัฒนาการของมนุษย์ พลุกศาสตร์พื้นบ้าน พืชเศรษฐกิจ เทคโนโลยีชีวภาพ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประกอบด้วยปัญหาและประสบการณ์ การสงวนรักษา การศึกษาวิจัย การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และตัวอย่างการอนุรักษ์

ห้องแสดงที่ 4 นิทรรศการพิเศษและกิจกรรมพิพิธภัณฑ์ (special exhibition and museum activity)

โดยจัดแสดงนิทรรศการพิเศษ หมุนเวียนตามวาระที่มีความน่าสนใจ เพื่อให้พิพิธภัณฑ์มีความเปลี่ยนแปลงและมีความน่าสนใจอยู่เสมอ สำหรับกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และประสบการณ์ทางธรรมชาติวิทยา ชีววิทยาและพฤกษศาสตร์ที่สัมพันธ์กับนิทรรศการที่จัดขึ้น

สำหรับรูปแบบการนำเสนอจะประกอบด้วยตัวอย่างพรรณไม้สดแห้งและดอง ตัวอย่างแมลงชนิดต่างๆ หุ่นจำลอง ฉากจำลอง ภาพวาด และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่นเครื่องฉาย สไลด์ วีดีโอ วีซีดี คอมพิวเตอร์จอสัมผัส เป็นต้น

ในการเตรียมการเปิดให้บริการภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ธรรมชาตินี้ องค์การฯ มีต้นทุนในการดำเนินการทั้งหมด 35 ล้านบาทสำหรับจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และตกแต่งห้องจัดแสดง โดยไม่รวมมูลค่าของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ สำหรับค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้รับเงินสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน และหากเปิดบริการให้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาตินี้ องค์การฯ จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับองค์การฯ องค์การฯอาจจะต้องเก็บค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงใคร่

สนใจหาความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้กำหนดราคาเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ และกำหนดแนวทางในการเก็บค่าเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยินดีที่จะจ่าย ค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทราบความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ
2. ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียม ในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ
3. สามารถนำผลการศึกษามาอ้างอิง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจในการกำหนดค่าธรรมเนียมในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ และค่าธรรมเนียมในการเข้าชมสวนพฤกษศาสตร์กรณีที่มีการเก็บค่าธรรมเนียมแบบเหมาจ่ายให้เหมาะสมต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาความยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียม ในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติของสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และปัจจัยที่มีต่อความยินดีที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวองค์การสวนพฤกษศาสตร์

ทั้งนี้การสำรวจจะเลือกสอบถามเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวไทย เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมองค์การฯ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยเข้ามาใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ 72 โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีรายได้เป็นของตนเองเนื่องจากมีความสามารถในการที่จะจ่ายได้จริง